

Začasno bivališče

Portreti mlade književne generacije
80-ih let

Aleph, Ljubljana 1990

Glede na to, da se proces osemdesetih vsaj v duhovnem smislu te besede še nikakor ni končal — če se je že v fizičnem smislu —, je težko sprejemati kakršnekoli že dokončne sodbe. Kljub vsemu drži vsaj to, da je pogled na osemdeseta oziroma na literaturo osemdesetih s stališča devetdesetih, v katera smo komajda, pa vendarle zakoračili, vsaj bolj toleranten in konsistenten. In le tak pogled zagotavlja kolikor toliko legitimne sklepe.

Kako pravzaprav sploh definirati literaturo osemdesetih in kdo sploh predstavlja ali koga sploh uvrstiti med literarna osemdeseta? Na prvi pogled sicer zelo preprosto vprašanje, toda . . . Ali literarno generacijo osemdesetih predstavljajo res samo avtorji, ki so se v preteklem desetletju tako pojavili kot tudi uveljavili, ali sodijo mednje tudi vsi tisti, ki so v osemdesetih le opozorili nase, afirmirali se pa še niso, ali sestavljajo generacijo literature osemdesetih let tudi avtorji, ki so se pojavili že v sedemdesetih ali morda celo prej, toda identifikacijskih oznak takrat niso našli, temveč so se tako ali drugače identificirali z generacijo oziroma generacijami, ki so prišle za njimi? Odgovorov na tako zastavljena vprašanja je več, vsak odgovor na tako vprašanje nujno aplicira novo vprašanje ter tako v nedogled. Zaradi tega in morda samo zaradi tega se mi zdi bolj smiselno govoriti o mladi slovenski literaturi, o mladih slovenskih literatih in literatkah, ki so osemdeseta izkoristili (izkoristiti še ne pomeni tudi izrabiti, da se takoj razumemo!) za svoj ustvarjalni preboj. In takih literaturov je več, to ne pomeni, da se jih ne da zvesti pod skupni imenovalec. Gre za literarno generacijo, ki ima poleg vseh razlik, individualnih specifičnosti, vendarle tudi nekaj skupnega: rojstne letnice pripadnikov in pripadnic tega generacijskega okvira se sučejo okrog leta 1960, skupna jim je generacijska zavest, to se morda še najbolj zrcali v uredniški politiki revije, ki jo držite v rokah (navsezadnje gre za generacijo, ki se je dobesedno identificirala s to revijo), generacija je razmeroma hitro dosegla »formalno-pravno neodvisnost« in institucionaliziranost (že omenjena revija Literatura, gibanje Književna mladina Slovenije, ustanovitev založbe Aleph ter Sklada Vladimirja Bartola) . . . Eden zadnjih velikih projektov te generacije je vsekakor pričujoča knjiga: *Začasno bivališče* ali *Portreti mlade književne generacije osemdesetih let*; knjižni projekt, ki ga je uredila in materializirala Lela B. Njatin.

Knjiga intervjujev (mimogrede, intervjujev niso delali novinarji oziroma vsaj ne profesionalni novinarji, temveč ljudje, ki se prav tako ukvarjajo z literaturo in so neke vrste sestavni in spremljevalni del te mlade literarne generacije: Nela Malečkar, Matej Bogataj, Tomaž Toporišič, Lucija Zajc, Marijan Pušavec, Miha Zadnikar, Tea Stoka, Ingrid Bakše ter dva portretiranca: Lela B. Njatin in Esad Babačić) nosi zelo pomenljiv naslov, in sicer *Začasno bivališče*, kar je generaciji ustvarjalcev ravno

to. Torej, začasno bivališče; generacija je le zunanji okvir, pod katerim so se prebijali in svoj prostor na slovenski literarni sceni iskali njeni pripadniki. Generacija jim je rabila kot fizično in duhovno kritje, jim ponujala možnosti za dozorevanje in zorenje, ponujala jim je energijo skupnega, pa čeprav je vsak njen posameznik črpal iz posameznega. Nudila jim je le začasno bivališče, ki pa so ga več ali manj zapustili že vsi in se, metaforično rečeno, že za stalno naselili. Toda energijske črpalke so še vedno priključene na enoten izvir, ki ni pojenjal niti po desetih letih. Torej, po toliko letih, kolikor je generacija prisotna.

In kako se je vse skupaj začelo? Leta 1982 je izšel *Pesniški almanah mladih* (D. Jensterle, V. Dolenc, Š. Remic, I. Likar, I. Zorko-Novak, A. Rozman, J. Potokar, A. Žerjal, B. Mozetič, B. Hanuš in A. Debeljak), samo leto dni zatem še zbornik, ki je predstavil mlajše prozaiste (A. Blatnik, F. Frančič, M. Potokar, A. Rozman, V. Stavber). To kaže na takratno očitno nezaupanje literarnih urednikov založb do nove generacije — knjižne izdaje so že stvar postalmanahovskega (postzbornikovskega) obdobja. In čeprav je najmanj polovica avtorjev, ki so se pojavili bodisi v zborniku bodisi v almanahu, že zdavnaj »literarno umolknila« ali se preselila v druge umetnostne panoge ali v najslabšem primeru umolknila sploh, pa sta oba almanaha (zbornika) vendarle neke vrste dokumenta nekega določenega obdobja in neke določene generacije v tem obdobju. Pravzaprav so bili to začetni koraki velikega pohoda najmlajše generacije slovenskih literarnih ustvarjalcev. Kasneje je izšel še en zbornik: *Rošlin in Verjanko*, ki je napovedal še mlajše književnike (B. Njatin, I. Bratož, A. Blatnik . . .), vzporedno so pri ŠKUC-u ves čas izdajali, največkrat pesniške, biltene (E. Babačić, B. Bitenc . . .). Torej gre za generacijo, ki se je zbirala in sestavljala vse preteklo desetletje, končo pa se le »uredila« in zbrala konec osemdesetih v uredništvu in okrog revije *Literatura* kot jedra omenjene generacije.

Knjižni projekt *Začasno bivališče* je zbirka intervjujev s pripadniki te generacijske skupine oziroma s tistimi, ki so se v desetletni selekciji obdržali na literarni sceni. In kot prvi se predstavlja najstarejši (knjiga je urejena po kronološkem zaporedju, tj. po rojstnih letnicah posameznih avtorjev, to kaže na njeno antologijsko zasnovano) izmed predstavnikov, Jure Potokar, sledijo mu Vlado Žabot, Franjo Frančič, Igor Zabel, Brane Mozetič, Andrej Morovič, Rade Krstić, Igor Bratož, Aleš Debeljak, Miha Mazzini, Maja Vidmar, Alojz Ihan, Jani Virk, Brane Bitenc, Lela B. Njatin, Andrej Blatnik ter najmlajši Esad Babačić. Pravzaprav precej zajeten izbor, a to še ne pomeni, da gre res za reprezentativen izbor. Namreč iz knjige so hote-nehote izpadli Maja Haderlap, Aldo Žerjal, Feri Lainšček, Milan Vincetič, Štefan Remic in najbrž še kdo. To lahko urednici knjige mirne duše očitamo. Toda po drugi strani gre vendarle samo za izrez iz obdobja začetnega ustvarjanja, za fotografijo skupinskih učnih let, maturantov na maturantskem izletu, posnetih s fotografskim aparatom, ki fotografira čas, ki pa je statičen, zgolj trenuten. In to je precej pomembno in dobro vedeti, še preden vzamete knjigo v roke. Zaradi tega bo morebiten bralec lahko razočaran, še posebej, če bo v knjigi iskal kakršnokoli že literarno vrednost. Knjiga res ni zanimiva s te plati. Bolj zanimiva je z občeizgodovinske (najbrž je tale termin preveč pretenciozen) plati, je poskus osvetlitve posameznih literarnih ustvarjalcev — portretirancev z neke druge strani, s tiste strani, ki je bralcem njihovih knjig ponavadi zakrita; s tiste strani, ki jo vidi zgolj fotografski aparat ali spraševallec, ki ima privilegiran položaj v back-stageu.

Vsak avtor je predstavljen s specifično metodo (nekateri so bili izprašani ustno, nekateri pisno), to je bolj kot stvar avtorja stvar samega spraševalca. Nekateri se spuščajo v globine lastnega ustvarjanja, v srž svojih poetik, v bivanjske in eksisten-

cialne razsežnosti ter skušnje, zopet drugi so predstavljeni zgolj z avtobiografskega stališča. Sicer pa — portret takšen ali drugačen, gre za trajen izdelek. In ravno to je cilj tega projekta. Fotografirati celo generacijo, še preden se bo »razbila«, še preden bo podvržena novi in strožji selekciji. In prej omenjeno stalno bivališče je le novo začasno bivališče. In tisti, ki novega začasnega bivališča ne bodo našli, bodo prepuščeni samim sebi in kot taki precej bolj ranljivi. Kljub vsemu upam, da bo vsem predstavljenim ter še nepredstavljenim portretirancem pogodbe začasnega bivališča vendarle uspelo podaljšati.

Tadej Čater